
นโยบายรัฐบาลไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

: ผูกมิตรกับฝ่ายอักษะ

ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร

พรทิพย์ วัชรินทร์ดิลก

กรุงเทพมหานคร

ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเป็นผู้เปิดฉากการรบบนภาคพื้นแปซิฟิก ประเทศไทยซึ่งขณะนั้นมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นหัวหน้ารัฐบาล หรือนายกรัฐมนตรี ได้เข้าเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ตลอดจนได้ประกาศสงครามกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรทั้ง 2 คือ อังกฤษ และ สหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามได้มีกลุ่มทางการเมืองกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เห็นด้วยกับนโยบายการนำชาติเข้าไปผูกพันกับฝ่ายอักษะ และการปกครองแบบอำนาจนิยมของจอมพล ป. ได้ตั้งเป็นกลุ่ม หรือขบวนการขึ้นเพื่อต่อต้านนโยบายนี้ ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ นี้ต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นขบวนการเสรีไทยซึ่งมีสมาชิกทั้งภายในและภายนอกประเทศ ขบวนการเสรีไทยนี้ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายสัมพันธมิตรทำการต่อต้านญี่ปุ่นจนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นประเทศผู้แพ้สงคราม

นั่นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองไทยช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างไรก็ตามผู้เขียนสนใจประเด็น ๆ หนึ่งที่เกิดขึ้นเพราะได้ตั้งคำถามกับตัวเองว่า “จอมพล ป. เข้าร่วมกับญี่ปุ่นด้วยความเต็มใจจริง ๆ หรือ” ทั้งนี้เพราะได้มีผู้พูดถึงเรื่องนี้เอาไว้หลายประเด็นหลายทาง สุดแต่ว่าผู้พูดจะเป็นใคร มีความสัมพันธ์กับจอมพล ป. ในระดับและในลักษณะใด บางคนก็กล่าวหาว่า จอมพล ป. เป็นผู้พาประเทศเข้าสู่สงครามโดยการประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรด้วยความพอใจของตนเป็นหลัก และใช้อำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจแต่ผู้เดียว สมควรถูกตัดสินในฐานะอาชญากรสงคราม บางคนกลับกล่าวว่า จอมพล ป. ควรได้รับความเป็นธรรม และได้รับความเห็นอกเห็นใจ เพราะการเข้าร่วมสงครามครั้งนี้เป็นสิ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งในเรื่องนี้เอง จอมพล ป. ก็ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งการกระทำต่าง ๆ ของตนในช่วงนั้นไว้บ้าง ฉะนั้นในที่นี้จะขอศึกษาถึงปัจจัยในการกำหนดนโยบาย หรือวิเคราะห์ถึงสาเหตุการตัดสินใจเข้าร่วมสงครามเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นของ จอมพล ป. ว่าทำไม จอมพล ป. จึงตัดสินใจเช่นนั้น เกิดจากสถานการณ์บีบบังคับ หรือเป็นเพราะว่าอุดมการณ์ และความพอใจของจอมพล ป. เอง ทั้งนี้ แม้ว่าการตัดสินใจกระทำและดำเนินนโยบายเช่นนั้นจะเป็นไปในนามของรัฐบาลไทยก็ตาม แต่ผู้เขียนเชื่อว่าการตัดสินใจที่สำคัญขั้นสุดท้ายขึ้นอยู่กับความพอใจของจอมพล ป. เป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่า “เมื่อการกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจปัญหาสำคัญของชาติไม่ได้มาจากประชาชน ประชาชนไม่มีอำนาจ และไม่มีส่วนในการควบคุมการบริหารของรัฐบาล สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งควรจะเป็นตัวแทนแสดงเจตนารมณ์ของประชาชน ไม่สามารถแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างแท้จริง คณะรัฐมนตรีไม่

อยู่ในฐานะจะเป็นที่ปรึกษา และคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ไม่อาจยับยั้งการกระทำของรัฐบาลได้ก็เท่ากับว่า อำนาจการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจที่สำคัญขึ้นอยู่กับตัวนายกรัฐมนตรีเท่านั้น”¹

ผู้เขียนจะขอแยกวิเคราะห์ที่เป็น 2 ตอน คือ

1. เหตุผลที่สนับสนุนว่าจอมพล ป. เข้าร่วมสงครามมหาเอเชียบูรพา เพราะว่า ความพอใจและเกิดจากอุดมการณ์ของจอมพล ป. เอง
2. สาเหตุที่แสดงให้เห็นว่าจอมพล ป. จำต้องเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นครั้งนี้โดยมิได้เต็มใจ แต่ทำไปเพราะว่าสถานการณ์บีบบังคับ

1. เหตุผลว่าจอมพล ป. เข้าร่วมสงคราม เพราะว่าเต็มใจ

การเสนอเหตุผลในแง่นี้เป็นการพยายามหาเหตุผลทั่ว ๆ ไป มาสนับสนุนสมมติฐานที่ว่าจอมพล ป. เข้าร่วมสงครามครั้งนี้ด้วยความเต็มใจ ซึ่งเหตุผลที่ยกมากล่าวก็คือ

1.1 พฤติกรรมชอบใช้อำนาจของจอมพล ป. เอง

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เมืองไทยก็ประสบกับปัญหาความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง ดังจะเห็นได้ว่าเกิดกบฏ และรัฐประหารขึ้นอีกหลายครั้งรวมทั้งกบฏบวรเดชในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ด้วย ซึ่งเหตุการณ์ความผันผวนทางการเมืองนี้เอง “คณะราษฎรได้สนับสนุนให้จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2481 เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการทำรัฐประหารใน พ.ศ. 2476 และในการปราบกบฏบวรเดช”²

จะเห็นได้ว่า เมื่อจอมพล ป. ขึ้นมาใช้อำนาจในช่วงแรกนี้ นับได้ว่ามีความมั่นคงและมีอำนาจสูงสุดในการสั่งการใด ๆ ก็ตาม ทั้งนี้ เพราะ “เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงสำคัญ ๆ หลายกระทรวง เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และยังเป็นผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือพิเศษ ผู้บัญชาการทหารอากาศพิเศษ และผู้บัญชาการทหารสูงสุด”³ ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมชอบใช้อำนาจของ จอมพล ป. เองนี้ เราสามารถศึกษาได้จากกรกระทำต่าง ๆ ดังนี้

ก. การสร้างลัทธิชาตินิยม⁴

จอมพล ป. ได้ใช้กลไกต่าง ๆ ของรัฐ และสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาคามรู้สึกนึกคิด และจิตใจของประชาชน

ในสมัยนั้น มาตรการสำคัญ ๆ ที่จอมพล ป. นำมาใช้ เช่น รัฐนิยม การปฏิวัติวัฒนธรรม การปลูกใจด้วยวิธีการต่าง ๆ

ในด้านการใช้นโยบายรัฐนิยมนั้น “จอมพล ป. ได้ออกรัฐนิยมทั้งสิ้น 12 ฉบับ ....ซึ่งรัฐนิยมนี้นั้นเป็นเสมือนปกติของรัฐบาลที่ประชาชนต้องพร้อมใจกันยึดถือปฏิบัติ”⁵ ซึ่งรัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมไทยหลายประการ เช่น การเปลี่ยนวัฒนธรรมบางประการของไทย การเปลี่ยนชื่อประเทศจากชื่อสยาม มาเป็นประเทศไทย การแต่งกายของประชาชน การส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยยกเลิกความเชื่อทางไสยศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งการกระทำต่าง ๆ เหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการพยายามเข้าควบคุมการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันของคนทั่วไปเพื่อปลูกฝังให้ประชาชนยึดถือตัวบุคคลเป็นหลัก ทำให้ประชาชนอ่อนน้อม ยอมจำนนต่อรัฐบาลโดยุษฎี และปราศจากการโต้แย้ง เพราะว่าจะกลายเป็นคนไม่รักชาติไป จนมีผู้กล่าวว่า

“หลักการสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ ลัทธิผู้นำ ทำนองเดียวกับ ฮิตเลอร์ มุสโสลินี ซึ่งเรียกกันว่าฟูเรอร์ ดูเซ⁶

โดยมีจอมพล ป. เป็นผู้สร้างแบบ คิดแผน และดำเนินการตามความเชื่อของตนเองแต่ผู้เดียว

นอกจากนี้ในการปลูกใจให้รักชาติ จอมพล ป. ได้เน้นความเป็นปึกแผ่นความยิ่งใหญ่ของชาติจนถึงขั้นมีนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2483 (ซึ่งจะกล่าวถึงเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่งต่อไป) โดยหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ ประพันธ์บทละคร และเพลงปลุกเร้าความรู้สึกรักชาติให้เกิดขึ้น

พี่น้อง ชาวไทย!

จง มีความสามัคคีกัน
เชื่อมั่นในรัฐบาล และ
กองทัพของเรา
มีความแน่ใจว่าเราต้องชนะ
จะเลิกเล่นอย่างชาวที่มาจากศัตรู ยอม
เป็นการให้ร้ายต่อเรา และชาวที่ไม่ดี
สำหรับเรา ก็คือชาวของศัตรู

เฉียบไว้ปลอดภัยดีกว่า!
ศัตรูของชาติไทยกำลังเงื้อมมือ
อยู่ทุกแห่ง!

อย่า พูดเรื่องการรบ
พูดความลับทางทหาร
พูดเรื่องที่ไม่เป็นมงคล
แก่บ้านเมืองของเรา

การประกวดมหากษัตริย์ อุบลราชธานี 28 สิงหาคม พ.ศ. 2484

ภาพโฆษณาเตือนสติพี่น้องชาวไทยยามฉุกเฉิน
ระหว่างที่มกรรณไพฑูริย์กับอิน โดจินแห่งเศส

ต้อนรับยุวชน ใหม่ พ.ศ. 2482

จนความรู้สึกเรื่องนี่กลายเป็นมติมหาชน ซึ่งนับว่านี่ก็เป็นความสำเร็จอีกเรื่องหนึ่งในการสร้างลัทธิชาตินิยม ทั้งนี้ เพราะ “แม้ว่าจะมีผู้ไม่เห็นด้วย เพราะไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องไปเรียกเอาดินแดนเหล่านั้นคืนมาให้เป็นการปกครองเพิ่มขึ้น เนื่องจากดินแดนที่มีอยู่แล้ว รัฐบาลยังไม่สามารถที่จะทะนุบำรุงให้มีความเจริญทั่วถึงได้ การเรียกร้องเอาดินแดนคืนจากฝรั่งเศสเป็นมติมหาชนไปเสียแล้ว ถ้าใครขึ้นคัดค้านก็อาจเป็นคนไม่รักชาติ”⁷

ข. การปลูกฝังลัทธิทหาร

จอมพลป. พยายามเน้นถึงความสำคัญของทหารที่ช่วยป้องกันประเทศพยายามสร้างความชอบธรรมในการปกครองโดยเน้นที่ตัวผู้นำ และทหาร ดังจะเห็นได้ว่า ในปี 2478 ขณะที่จอมพลป. ยังเป็นแค่พันโทหลวงพิบูลสงครามได้จัดตั้ง “ยุวชนทหาร” ขึ้นตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อฝึกฝนระเบียบวินัย การทหาร และเพื่อเสริมสร้างลัทธิชาตินิยม ในปี 2480 ได้จัดตั้ง กรมยุวชนทหารบก ในปี 2481 ได้มีการเปิดรับยุวชนรี ยุวชนโยธาและยุวชนอาชีพขึ้น⁸ สำหรับในเรื่องนี้ผู้มีบทบาทคือ นายประยูร ภมรมนตรี

“เกอริง คือ ฉายาของประยูร ภมรมนตรี เจ้ากรมยุวชนทหารบก ผู้นิยมขี้ม้าขาวออกตรวจพลสวนสนามฝูงชนเนื่อง ๆ ได้แสดงถึงว่าชาติไทยเป็นนักรบกันทุกคนตั้งแต่เด็กหัวเท่ากำปั้นเป็นลำดับกันขึ้นมา”⁹

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า “การจัดตั้งยุวชนทหารเช่นนี้เท่ากับเผยแพร่ลัทธิทหารนิยม และอิทธิพลของจอมพลป. เอง ในหมู่เยาวชนเป็นกระบวนการ Socialization เพื่อปลูกฝังความนิยม และความถูกต้องของรัฐบาลทหารได้เป็นอย่างดี”¹⁰

แพร่ลัทธิทหารนิยม และอิทธิพลของจอมพลป. เอง ในหมู่เยาวชนเป็นกระบวนการ Socialization เพื่อปลูกฝังความนิยม และความถูกต้องของรัฐบาลทหารได้เป็นอย่างดี”¹⁰

ก. การให้ความสำคัญกับตัวเองว่ามีฐานะเทียบเท่าประมุขของประเทศ

จอมพลป. ได้เน้นความสำคัญของตนเองต่อประชาชนและ

วันเกิดนายกรัชมุนตรี 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2486

ประเทศอย่างสูงสุดจึงจะเห็นได้จากหลักฐานต่าง ๆ¹¹ เช่น

- วันเกิดของจอมพล.ป. วันที่ 14 กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันเกิดของจอมพล.ป.นั้น ทางราชการได้กำหนดให้เป็นวันหยุดราชการ พร้อมทั้งให้มีการประดับธงตามสถานที่ราชการต่าง ๆ และได้มีการชักชวนให้ข้าราชการและประชาชนร่วมกันทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ในวันนี้ด้วย

- การติดรูปภาพของจอมพล.ป. ตามสถานที่ราชการ ตาม

สถานที่ราชการต่าง ๆ เช่น กระทรวง ทบวง กรม โรงเรียน วัด วลาฯ จะติดรูปภาพของจอมพล.ป.ไว้โดยมีวัตถุประสงค์ว่า เพื่อให้ประชาชนได้เห็นรูปภาพและระลึกถึงบุญคุณของจอมพล.ป.ที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมาตลอด ซึ่งนับว่าจอมพล.ป.มีบุญคุณต่อประเทศและประชาชนอย่างหาที่เปรียบมิได้

- การฉายภาพจอมพล.ป.ในโรงมหรสพ ในสมัยสงคราม ปรากฏว่า ตามโรงมหรสพต่าง ๆ จะบรรเลงเพลงมหาฤกษ์มหาชัย

ให้ประชาชนยื่นตรงเพื่อทำความเคารพต่อรูปภาพของจอมพลป.

– การสร้างสัญลักษณ์ประจำตัวของจอมพล ป. เนื่องจากจอมพลป. เกิดปีระกา วันพุธ ดังนั้นจึงถือเอาไก่สีเขียวเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวปรากฏว่าในทำเนียบสามัคคีชัย ได้ทำรูปไก่กางปีกติดไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ประตู หน้าต่าง และ แก้ว

และเห็นได้ชัดเจนยิ่งจากคำกล่าวของจอมพล ป.เองว่า

“.....ญี่ปุ่นมีเครื่องยึดมั่นอยู่ที่พระเจ้าแผ่นดินของเขา ของเราไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดมั่นอยู่ที่คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ชาติก็ยังไม่มีตัวตน ศาสนาก็ไม่ทำให้คนเลื่อมใสถ้อยคำมั่น พระมหากษัตริย์ก็ยังเป็นเด็กเห็นแต่รูป รัฐธรรมนูญก็เป็นสมุดหนังสือ เวลาบ้านเมืองคับขันเป็นเอาอะไรเป็นเครื่องยึดมั่นไม่ได้ ผลจึงให้ตามนายนกรัฐมนตรี.....”¹²

ง. การจับกุมกวาดล้างศัตรูทางการเมือง

อีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่าจอมพล ป. นั้นมีแนวโน้มที่เป็น “ผู้นำแบบเผด็จการชอบใช้อำนาจ” ก็คือ การจับกุมกวาดล้างศัตรูทางการเมืองโดยไม่ไว้หน้าใครดังจะเห็นได้ว่า หลังจากขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพียงไม่กี่วันการจับกุมกวาดล้างอย่างขนานใหญ่ ได้เริ่มเปิดฉากขึ้นเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2482 (จอมพล ป. เป็นนายกฯ 10 ธันวาคม 2481) บุคคลผู้ถูกจับกุมมีถึง 47 คน นอกจากนี้ตำรวจสันติบาลยังได้ออกค้นวังและบ้านบุคคลสำคัญ ๆ อีก 7 ท่าน¹³ ซึ่งผู้ถูกจับกุมเหล่านี้ถูกลงโทษอย่างรุนแรง

“ผู้ต้องหาเหล่านี้ถูกศาลตัดสินประหารชีวิต 18 คน จำคุกตลอดชีวิต 26 คน นอกจากนั้นถูกเนรเทศออกนอกประเทศ”¹⁴

1.2 การได้เป็นประเทศมหาอำนาจหากไทยเป็นประเทศชนะสงครามร่วมกับญี่ปุ่น

การที่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศ “อาเชียน” (มิใช่เป็นประเทศตะวันตก) สามารถกลายเป็นประเทศมหาอำนาจ เข้มแข็งขึ้นมาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร และได้ประกาศจัด “ระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก” ในเดือนพฤศจิกายน 1938¹⁵ (พ.ศ. 2481) เป็นไปได้ที่ผู้นำไทยในช่วงนั้นย่อมจะชื่นชมต่อความสำเร็จของญี่ปุ่น และต้องการนำประเทศให้ก้าวไปแบบญี่ปุ่นบ้าง ดังมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า “ญี่ปุ่นซึ่งเป็นตัวอย่างประเทศในเอเชีย (Asian States) ซึ่งก้าวไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ ย่อมส่งผลมาสู่ประเทศไทย นายทหารหนุ่ม ๆ หลายคนรวมทั้งพิบูลสงครามด้วยจึงมีความรู้สึกว่า เผด็จการและกองทัพที่เข้มแข็งสามารถกระทำการได้ดีกว่าความเป็นประชาธิปไตย”¹⁶

อย่างไรก็ตาม ความคิดนี้สอดคล้องกับนโยบายของไทยในช่วงนั้นพอดี นั่นคือนโยบายลัทธิชาตินิยม การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส

ต่อไปจะกล่าวถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นในช่วงนั้นคือ

การได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสและการสกัดจากอิทธิพลตะวันตก

ไทยเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสทั้งหมด 5 ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2410-2449 ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2410 ประเทศเขมร และเกาะ 6 เกาะ (ยกเว้นพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ)

พ.ศ. 2431 สิบลองจู่ไทย

พ.ศ. 2436 ผังซ้ายแม่น้ำโขง

พ.ศ. 2446 ผังขวาแม่น้ำโขง

พ.ศ. 2449 พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ¹⁷

เมื่อไทยมีนโยบายชาตินิยม และเมื่อฝรั่งเศสเริ่มเพื่อยุติพลังในสงครามในยุโรป จอมพล ป. ก็เริ่มยืนยันที่จะให้ฝรั่งเศสตกลงตามข้อเสนอของไทยในการใช้ร่อนน้ำลึกของแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งพรมแดนตั้งแต่เหนือถึงใต้ ซึ่งหมายความว่าฝรั่งเศสต้องคืนดินแดนหลายแห่งทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับไทย¹⁸ เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ มีการปะทะกันตามพรมแดน เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2483 ญี่ปุ่นจึงเข้าใกล้เกลี้ย ในที่สุดทั้ง 2 ฝ่ายยอมรับแผนประนีประนอมของญี่ปุ่น.....ฝรั่งเศสยอมจำนนอย่างไม่เต็มใจ ทั้งประหวังว่าฝรั่งเศสยอมแพ้ญี่ปุ่น ไม่ใช่ไทย¹⁹

ในที่สุดผลการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส มีดินแดนที่ได้คืนมาและเปลี่ยนชื่อภายหลังคือ พิบูลสงคราม พระตะบอง จำปาศักดิ์ และล้านช้าง²⁰

อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนช่วยเหลือการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสของญี่ปุ่น จนไทยสามารถได้ดินแดนกลับคืนมานั้น ผู้ที่ได้ประโยชน์ที่สุด คือ ญี่ปุ่น ทั้งนี้ เพราะ “มีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2484 ปรากฏผลของอนุสัญญาว่า ทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างก็ตกอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดที่เป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่น กล่าวคือ ทั้ง 2 ประเทศ จะไม่ทำสัญญากับประเทศมหาอำนาจที่ 3 ต่อต้านญี่ปุ่น”²¹ และแม้ว่าไทยเองต้องผิดหวังกับการได้ชัยชนะครั้งนี้ เพราะ “ญี่ปุ่นจำกัดความต้องการของไทยที่เรียกร้องมากขึ้นไป ผลการเจรจาไทยได้ดินแดนเพิ่มขึ้นด้านลาว และกัมพูชาประมาณ 17,703 และ 51,325 ตารางกิโลเมตร โดยมีเงื่อนไขว่าเขตแดนใหม่นี้เป็นเขตปลอดทหารโดยตลอด”²² ก็ไม่แน่ว่าจะทำให้ไทยตระหนักถึงความเห็นแก่ตัวของญี่ปุ่น ตลอดจนภัยที่จะตามมาจากญี่ปุ่นหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะชัยชนะจากศึกอินโดจีนครั้งนี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและความรู้สึกใหม่ ๆ ขึ้นว่า ชัยชนะของไทยที่มีต่อกรณีอินโดจีนนี้ เป็นชัยชนะของชนชาวเอเชีย (Asians) ที่มี

ต่อชาติตะวันตก ทั้งยังก่อให้เกิดความรู้สึกว่า “ฝรั่งไม่ใช่เทวดาอย่างที่เราคิด”²³ นอกจากนี้ไทยยังก้าวเข้าไปสู่ “วงการไพบูลย์ร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออก” กับญี่ปุ่นอย่างเต็มภาคภูมิ

“ฉันชอบเป็นคน ในชาติมหาอำนาจอย่างชาติอื่นบ้าง เช่น อย่างพี่ชายญี่ปุ่นของเราเป็นต้น”²⁴

นอกจากเหตุผลทั้ง 2 ประการนี้แล้ว การเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นของจอมพลป. ว่าเป็นไปด้วยความเต็มใจจริงหรือไม่นั้น ยังอาจวิเคราะห์ได้จากเหตุการณ์สำคัญประการหนึ่งคือ

การประกาศสงครามกับอังกฤษ และอเมริกา

ในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้เข้าพบผู้แทนไทย และต่อมาได้ยื่นความจำนงให้ไทยเลือกปฏิบัติ 4 ข้อ ดังนี้คือ²⁵

1. ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยเฉย ๆ
2. ยอมเป็นไมตรีทางการทหารกับญี่ปุ่น
3. ประกาศสงครามกับอังกฤษ และอเมริกาเพื่อแลกกับดินแดนทางมลายูและพม่า หรือ
4. ญี่ปุ่นและไทยรับว่าจะป้องกันประเทศไทยร่วมกัน และข้อตกลงในเรื่องความร่วมมือทางทหาร

ในการตัดสินใจของรัฐบาลต่อทางเลือกนี้ คณะรัฐมนตรีแตกแยกความคิดเห็นกันหลายฝ่าย พวกสนับสนุนฝ่ายอักษะต้องการทำตามข้อเสนอข้อที่ 3 ฝ่ายเป็นกลางไม่ยอมแสดงความเห็น แต่ฝ่ายสนับสนุนสัมพันธมิตร ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ หลวงอดุลยเดชจรัส และนายดิเรก ชัยนาม ยืนยันในข้อแรกคือ เพียงยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านไปเฉย ๆ เท่านั้น ผลที่สุดเสียส่วนใหญ่ของที่ประชุมยินยอมตามข้อเสนอนี้ และตกลงกันว่า จะร่วมมือกันป้องกันประเทศไทย²⁶

หากจะพิจารณาเหตุการณ์ในครั้งนี้ด้วยความเป็นธรรมแล้ว อาจารย์ถนอม สุข นุ่นนนท์ กล่าวว่า “การตัดสินใจของรัฐบาลที่ยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านเป็นการถูกต้อง และถูกจังหวะเวลา กองทัพญี่ปุ่นจะโจมตีอย่างกะทันหัน คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการและประชาชน ส่วนใหญ่ก็ยอมรับกันว่า กองทัพไทยสู้ญี่ปุ่นไม่ได้จริงๆ ขึ้นต่อสู้เมืองไทยคงถูกโจมตียับเยิน และก็คงไม่พ้นการตกเป็นเมืองขึ้นของญี่ปุ่น”²⁷

แต่อย่างไรก็ตาม จอมพลป. ไพบูลย์สงคราม ได้กระทำเกินเลยไปกว่าการเพียงยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านดินแดนไทยไปเท่านั้น กล่าวคือ

ในวันที่ 21 ธันวาคม ตกเดียวกัน มีการลงนามในสัญญาใหม่ อีกฉบับหนึ่งเรียกว่า “กติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น”สาระสำคัญของกติกาสัญญานี้ คือ

1. ประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยสถาปนาพันธไมตรีระหว่างกันและกันตามมูลฐานที่ต่างฝ่ายต่างเคารพเอกราชและอธิปไตยซึ่งกันและกัน

2. ในกรณีประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศไทย อยู่ในทางที่ขัดกันทางอาวุธกับประเทศภายนอก จะเป็นประเทศเดียว หรือหลายประเทศก็ตามประเทศไทยหรือประเทศญี่ปุ่นจะเข้าข้างภาคีอีกฝ่ายหนึ่งในฐานะพันธมิตรทันที และจะให้ความช่วยเหลือแก่ภาคีนั้น ด้วยบรรดาปัจจัยของตนในทางการเมือง การเศรษฐกิจ และการทหาร

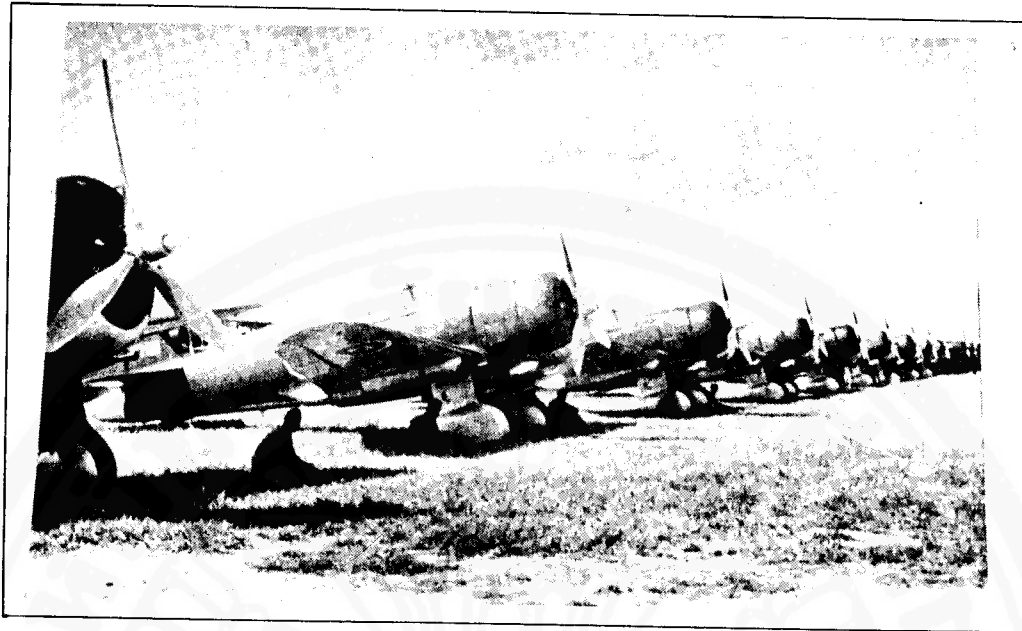
3. ในกรณีสงครามซึ่งกระทำร่วมกัน ประเทศไทย และประเทศไทยรับรองว่าจะไม่ทำสัญญาสงบศึก หรือสันติภาพนอกจากจะได้ทำความตกลงร่วมกันโดยปริบูรณ์²⁸

และนอกจากนี้ ในที่สุดก็ถึงวันที่สำคัญที่สุดของประเทศไทยเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 คือวันที่ 25 มกราคม 2485 ซึ่งเป็นวันที่ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา

“การประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกานี้เป็นไปอย่างรีบด่วน คณะรัฐมนตรีมีมติให้ร่างคำประกาศสงครามในตอนเช้าวันที่ 25 มกราคม แล้วนำเสนอนายกรัฐมนตรี จากนั้นให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงพระนามและนามต่อไป รัฐบาลต้องการจะประกาศสงครามในวันที่ 25 มกราคม เวลาเที่ยงตรง แต่เมื่อใกล้จะถึงเวลากำหนด คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ลงพระนาม และนามเพียง 2 ท่านเท่านั้นคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และพลเอกเจ้าพระยาพิชัยเนทรโยธิน ผู้สำเร็จราชการอีกท่านหนึ่งคือนายปรีดี พนมยงค์ เดินทางไปราชการต่างจังหวัด ถ้าจะต้องคอยก็คงจะไม่ทันเวลา พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงรีบสั่งให้ประกาศชื่อนายปรีดี พนมยงค์ไปด้วย แม้มิได้ลงนามก็ตาม”²⁹

การประกาศสงครามกับอังกฤษ และอเมริกานี้ น่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่จอมพลป. มีความเชื่อมั่นในชัยชนะ และความยิ่งใหญ่ของไทยหากเป็นประเทศชนะสงครามร่วมกับญี่ปุ่น ทั้งนี้ เมื่อ “ญี่ปุ่นมีชัยชนะอย่างรวดเร็วต่อเนื่องกันในสงครามแปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโจมตี Pearl Harbour การจมเรือรบอังกฤษ 2 ลำคือ The Prince of Wales และ The Repulse นำความมั่นใจมาสู่รัฐบาลไทยว่า ญี่ปุ่นจะเป็นผู้ชนะสงครามในที่สุด”³⁰ นอกจากนี้พลตำรวจเอกอดุล อดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจในสมัยนั้นได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“.....ครั้นเมื่อได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาแล้ว ข้าฯ ได้พยายามสืบสวนถึงมูลเหตุก็ได้ความว่า ก่อนที่จะประกาศสงครามวันหนึ่งหรือสองวัน ปรากฏว่า หลวงวิจิตรวาทการกับนายวินัย ปานะนนท์ ได้ติดต่อกับญี่ปุ่นถึงขั้นผิดปกติกว่าเดิม และก็ได้มาติดต่อ

ฝูงเครื่องบินที่ระเบิดแห่งกองทัพอากาศ

กับนายกรัฐมนตรีบอยซ์ และ ได้ความต่อไปว่า สองคนนี้เป็นผู้ไปทาบ
ทามฝ่ายญี่ปุ่น เพื่อจะขอประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา.....

ในการที่มีผู้สังเกตเห็นเห็นชอบที่จะประกาศสงครามนี้ ก็
เพราะเหตุว่าในขณะที่ญี่ปุ่นทำสงครามกำลังได้เปรียบ ทางด้านยุโรป
เยอรมันก็ทำการรุกรานไปเกือบจะถึงสตาลินกราดแล้ว ก็จะพุ่งมาทาง
คอเคซัส มาบรรจบทางอินเดีย และ ในขณะเดียวกันนั้นทางญี่ปุ่นก็
กำลังตีพม่าเกือบจะได้แรงคนอยู่แล้ว ทั้งทั้ง 2 ฝ่ายก็จะได้บรรจบกัน
ข้าฯ ขอให้เป็นที่สังเกตไว้ว่า ในการประชุมรัฐมนตรีคราวนี้ มีรัฐมนตรี
ประชุมกันหลายคน แต่มีรัฐมนตรีน้อยคนที่ออกความเห็น ผู้ที่ออกความ
เห็นดีเป็นผู้ที่วิงวอนหรือติดต่อดังที่ให้การมาแล้ว.....³¹

และจะเห็นได้ว่า ในช่วงแรกของการเป็นพันธมิตรนั้น การที่
ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายมีชัยชนะ ทำให้จอมพล ป. มันใจมากกว่า ประเทศ
ไทยต้องเป็นมหาอำนาจ ถึงกับกล่าวว่า

“.....ข้าพเจ้ามีเคยพะวงถึงฐานะของญี่ปุ่น ในเอเชียเลยแม้แต่น้อย.....
และบัดนี้ชัยชนะของญี่ปุ่นก็เป็นชัยชนะที่เด็ดขาด และจะไม่มีวัน
เปลี่ยนแปลงได้.....”³²

เท่าที่กล่าวมานั้น เป็นการพยายามแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่
จอมพล ป. เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นด้วยความพึงพอใจของ
จอมพล.ป. อันเกิดจากอุดมการณ์ และบุคลิกภาพเผด็จการและ
ความต้องการเป็นประเทศมหาอำนาจ ต่อไปจะพยายามหาเหตุผล
เพื่อมาแสดงว่าสถานการณ์และความจำเป็นต่าง ๆ เป็นเงื่อนไข

สำคัญต่อการตัดสินใจของจอมพล.ป. ในช่วงนั้น โดยจะพิจารณาถึง
เหตุการณ์ทั่ว ๆ ไป รวมทั้งคำกล่าวอ้างของจอมพล.ป.เอง แต่
อย่างไรก็ตาม ในที่นี้มีความเชื่ออยู่ในระดับหนึ่งว่า จากปัจจัยทั้ง
2 ประการ ไม่ว่าจะป็นด้านภววิสัย (สถานการณ์ต่าง ๆ ในช่วงนั้น)
หรือด้านอัตวิสัย (ความคิดและอุดมการณ์ของจอมพล.ป.) นั้น ปัจจัย
ทางด้านอัตวิสัยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำการของจอมพล.ป.
มากกว่าปัจจัยทางด้านภววิสัย ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงเหตุผลที่สนับสนุน
ว่า จอมพล.ป.ประกาศสงครามด้วยความจำใจ และสถานการณ์
บีบบังคับนั้น จะขอคัดการถึงสาเหตุของการกระทำนั้น ๆ เอาไว้ด้วย

2. สาเหตุที่แสดงให้เห็นว่า จอมพล.ป. จำต้องเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นครั้งนี้ โดยมิได้เต็มใจ แต่ทำไปเพราะว่าสถานการณ์ บีบบังคับ

2.1 ความเกรงกลัวการรุกรานจากญี่ปุ่น หากขัดขวาง และไม่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วถึงเงื่อนไข 4 ข้อ ที่ญี่ปุ่นได้เสนอต่อ
รัฐบาลไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 และรัฐบาลไทยตกลงใจ
เลือกเงื่อนไขยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยได้ ทั้งนี้ เมื่อ
พิจารณาจากบันทึกของจอมพล.ป. ในกรณีเหตุการณ์ครั้งนี้ จะเห็น

ท่านผู้บัญชาการทหารสูงสุดตรวจดูที่มั่นของข้าศึก ณ ปอยเปต ซึ่งกองทัพพรพเข้ายึดได้

ได้ว่าจอมพลป.มีความเห็นว่า ถ้าไม่ยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่าน อาจจะมี
เกิดผลดังนี้ คือ³³

- ประเทศไทยแหลก คนตายมาก
- ต้องขึ้นแก่ญี่ปุ่นเต็มบริบูรณ์
- ทรัพย์สินของชาติต้องถูกปล้น
- ทรัพยากรธรรมชาติเป็นของญี่ปุ่น อย่างแห่งอื่น
- การเมืองต่างประเทศเป็นญี่ปุ่นอย่างเต็มที่
- การขัดขวางไม่มีทำ
- การขับไล่ทางทหารไม่มี
- ไทยเสรีในประเทศมีได้ยาก
- การรบในพม่าจะสะดวก อาจตีอินเดียได้

นอกจากนี้ การที่ต้องยอมจำนนก็เพราะ สาเหตุ คือ³⁴

1. เพราะอังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกา ไม่สามารถกับ
เหตุการณ์ จึงพลีพลังได้
2. อังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกา ได้ปล่อยให้ญี่ปุ่นทำตาม
สบายเรื่อยมาแต่จีน อินเดีย ฯลฯ
3. ประเทศไทยเลยมืดมนไม่รู้ตัว ไม่มีใครช่วย กำลัง
ข้าศึกยกมาเกินตัว เรียกว่าท่วมหัวสุดจะสู้ได้อย่างเป็นผล
ขวัญเสียหมด ตัวคนเดียว

จากการกล่าวอ้างถึงสาเหตุที่ทำให้ไทยต้องยอมให้ญี่ปุ่นผ่าน
ประเทศ และผลที่อาจเกิดขึ้นหากไทยไม่ยอมนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่น่า
เห็นใจ และเป็นการสมควรแล้วที่รัฐบาลไทยจะตัดสินใจเช่นนั้นใน

ครั้งนั้น แต่อย่างไรก็ตาม หากจอมพลป. คิดว่า “..... ในปัญหาของ
ไทยคราวนี้ต้องการเพียรรักษาเอกราชกับกองทัพไว้เพื่อต่อต้าน และ
รบขั้นสุดท้าย ให้ญี่ปุ่นเลิกล้มความมุ่งหมายจะรวมเอาประเทศไทยเป็น
รัฐในอาณัติของเขาเท่านั้น.....”³⁵ ตามคำกล่าวอ้างจริง ๆ แล้วละก็
จำเป็นหรือไม่ เพียงใดที่ไทยต้องประกาศสงครามกับอังกฤษ และ
อเมริกา

สิ่งหนึ่งที่เราไม่ควรพิจารณาข้ามไป คือ ในการตัดสินใจ
ดำเนินนโยบายครั้งนี้นั้นน่าจะแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1. จอมพลป. คิดว่าญี่ปุ่นจะชนะอย่างแน่นอน จึงดำเนิน
นโยบายนำประเทศเข้าผูกพันกับญี่ปุ่น และประกาศสงครามสู้รบ
กับประเทศสัมพันธมิตร

2. จอมพลป. เห็นว่า ญี่ปุ่นจะชนะในช่วงแรกเท่านั้น หาก
ต่อ ๆ ไปก็ต้องแพ้แน่นอน ดังจะเห็นได้จากคำพูดว่า

“.....เพราะเห็นได้แต่แรกแล้วว่า ญี่ปุ่นจะแพ้สงครามคราวนี้
อย่างแน่นอน.....ญี่ปุ่นเขาได้พยายามแหวกวงล้อม C คือ จีน วงเดียว
มาตั้งหลายปีแล้วยังไม่สำเร็จจะมาเพิ่มแหวกวงล้อม A คือ อเมริกา
B คือ บริเตน และ D คือ ดัชชี่ เพิ่มขึ้นอีก รวมเป็นวงล้อมถึง 4 ชั้น
ดังนี้ ย่อมเป็น ไปไม่ได้เลยเป็นอันขาด”³⁶

หากจอมพลป. คิดว่าต่อไปญี่ปุ่นจะต้องแพ้สงครามตาม
ประเด็นที่สองจริง ๆ แล้วละก็ แสดงว่า ต้องคิดว่ายุโรปและสหรัฐ-
อเมริกาก็ต้องเป็นประเทศชนะสงครามในที่สุด แต่ทำไมจึงดำเนิน
นโยบายประกาศตัวเป็นศัตรูกับอังกฤษอย่างเปิดเผย ดังจะเห็นได้

จากคำสนทนาระหว่าง นายมัน ชูชาติ และ นายคง รักไทย³⁷ ตอนหนึ่ง.....

“มัน.....ถ้าจะพูดกันให้ครบถ้วนแล้วละก็ พระมหากษัตริย์อังกฤษทุกวันนี้ก็สืบมาจากตระกูลพวกโจร ไม่ใช่หรือไม่เห็นดีไปกว่าพวกเราเท่าไรเลย

คง.....เอ๊ะ พระมหากษัตริย์อังกฤษมาจากตระกูลพวกโจรอย่างนั้นเชียวหรือ..... ฯลฯ.....”³⁸

ในช่วงนั้น หากจอมพล.ป.ไม่คิดว่าญี่ปุ่นต้องเป็นฝ่ายได้ชัยชนะในสงครามคราวนี้อ่างแน่นอนแล้วละก็ เหตุใดจอมพล.ป.จึงปล่อยให้วิทยุกระจายเสียงพูดจาระรานอังกฤษถึงขั้นประณามพระมหากษัตริย์ของเขาเช่นนี้ ซึ่งนับว่าเป็นการประกาศตัวเป็นศัตรูกับอังกฤษโดยเปิดเผยเลยก็เดียว มิใช่เป็นเพียงการประกาศสงครามกับเขาอย่างเป็นทางการด้วยความจำใจดังที่กล่าวอ้างเท่านั้น

2. การพิจารณาถึงเหตุผลและข้อกล่าวอ้างของจอมพล.ป.ที่อธิบายถึงนโยบายและการกระทำในช่วงนั้นว่าทำไปเพื่อขัดขวางและต่อต้านญี่ปุ่น นั่นคือ การตั้งกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่น และพยายามส่งคนออกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรในประเทศจีน และการย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เพชรบูรณ์เพื่อใช้เป็นแหล่งที่มั่นสำหรับต่อสู้กับญี่ปุ่น

“ในการติดต่อกับสหชาติสัมพันธมิตรนั้น ทางฝ่ายรัฐบาล และตัวผมทำได้ด้วยความยากลำบาก เพราะทางญี่ปุ่นจ้องมองคอกอยู่ทุกฝีก้าว ผมจึงคิดว่าจะตกลงติดต่อกับความช่วยเหลือ ไปเป็นขั้น ๆ แต่ต้องเริ่มทำจริงจัง เมื่อได้วางแผนแนวต้านทานทางทหารจนเสร็จ และเมื่อฐานทัพที่เพชรบูรณ์ใช้งาน ได้บ้างแล้ว.....”³⁹

เหตุผลข้อนี้เป็นประเด็นสำคัญยิ่งที่ควรพิจารณาถึง ทั้งนี้เพราะจอมพล.ป.ได้กล่าวถึงการดำเนินนโยบายในครั้งนั้นว่าเป็นไปเพราะถูกญี่ปุ่นบีบบังคับ การที่รัฐบาลไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ และอเมริกา ก็จริง แต่จอมพล.ป.เองกลับพยายามต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเงียบ ๆ

เรื่องนี้จะเป็นจริงหรือไม่เพียงไรก็ตาม หากเราพิจารณาอีกแง่หนึ่งก็จะเห็นได้ว่า เหตุผลเช่นนั้นเป็นการกล่าวอ้างหลังจากที่เหตุการณ์ได้ล่วงเลยไปแล้ว ผลของการสงครามก็เป็นที่น่าประหลาดใจอยู่แล้วว่าใครเป็นผู้แพ้ผู้ชนะ “คือในวันที่ 8 กันยายน 2488 จอมพล.ป.ได้เขียนบันทึกด้วยลายมือตัวเองส่งถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ทุกฉบับยาวถึง 23 หน้า อธิบายว่าเพราะเหตุใดรัฐบาลของท่านจึงร่วมมือกับญี่ปุ่น และตัวจอมพล.ป.ได้ทำงานเกี่ยวกับการต่อสู้ขัดขวางรอนกำลังญี่ปุ่น และการเตรียมรบขั้นสุดท้ายอย่างไรบ้าง....”⁴⁰ และการตัดสินใจต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล.ป.นั้น อาจเกิดขึ้นได้ด้วยสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ เมื่อฝ่ายอักษะ หรือ

ญี่ปุ่นเริ่มแพ้สงคราม ฉะนั้น ความหวังว่าจะได้เป็นมหาอำนาจร่วมกับญี่ปุ่นเมื่อชนะสงครามก็หมดไป ฉะนั้นจอมพล.ป. ต้องดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง ทั้งนี้ โดยจอมพล.ป.มีความเชื่ออยู่ว่าประเทศไทยจะต้องเข้าร่วมกับประเทศชนะสงครามเท่านั้น ดังที่จอมพล.ป. ได้กล่าวกับ พล.อ.เนตร เชมะโยธิน ว่า

“คุณเนตร คุณคิดว่าใครจะเป็นฝ่ายแพ้ในการสงครามคราวนี้? ฝ่ายนั้นแหละ คือ ศัตรูของเรา”⁴¹

เมื่อเราหันมาพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่น และฝ่ายอักษะ ก็ให้เห็นได้ว่า.....

“เมื่อพุทธศักราช 2485 ผ่าน ไป และปี พ.ศ. 2486 ผ่านเข้ามา เหตุการณ์ของยุโรปเปลี่ยนสภาพไป การบุก หรือ สงคราม..... ของฮิตเลอร์ ก็เป็นอันว่า ไร้ความหมาย..... ส่วนด้านตะวันออกนั้น สงครามสายฟ้าแลบของญี่ปุ่น ไม่มีประสิทธิภาพพอ..... ศักราชแห่งการถดถอยแห่งกองทัพพระเจ้าจักรพรรดินั้นเริ่มรูดม่านเปิดฉากขึ้นแล้ว.....”⁴²

เมื่อเหตุการณ์รบเป็นเช่นนี้ เป็นไปได้ทีเดียวว่า จอมพล.ป. ต้องเริ่มคิดถึงสถานะภาพของตนเองภายหลังสงคราม จึงเริ่มดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นดังที่ได้อ้างถึง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า

“ในวันเดียวกันที่กองทัพพระเจ้าจักรพรรดิเริ่มถอยนั้น จอมพล.ป. ก็เริ่มวางแผนต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นทันทีโดยยึดเอาเพชรบูรณ์เป็นฐานทัพสำคัญในการต่อต้านญี่ปุ่น..... จอมพล.ป. ได้เสนอร่างพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารเพชรบูรณ์ พุทธศักราช 2487 และร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบรมมณฑล พุทธศักราช 2487 ต่อสภาผู้แทนราษฎร..... โดยสารภาพว่า เป็นความประสงค์ที่จะเอานครบาลเพชรบูรณ์เป็นฐานทัพโจมตีญี่ปุ่น.....”⁴³

อย่างไรก็ตาม สภาไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ และเป็นเหตุให้จอมพล.ป.ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2487⁴⁴ ในที่สุด

นั่นหมายความว่า “.....เมื่อญี่ปุ่นเริ่มพ่ายแพ้ ความหวังที่จะสร้างประเทศไทยให้อิงใหญ่ก็สลายตามไปด้วย กลุ่มทางการเมืองต่างๆ ที่เคยสนับสนุนจอมพล.ป. หันไปสนับสนุนกลุ่มเสรีไทยของนายปรีดี พนมยงค์มากขึ้น โดยเฉพาะในสภาผู้แทนราษฎรอภีผลของจอมพล.ป. ลดน้อยลงมาก นโยบายการร่วมมือกับญี่ปุ่น และการปกครองแบบอำนาจนิยม หรือแบบเชื้อผู้นำของจอมพล.ป. อาจเหมาะสมในระยะสงครามเท่านั้น และรัฐบาลได้รับความนิยมน้อยลงถ้าญี่ปุ่นชนะสงคราม แต่กลับปรากฏว่า ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายเริ่มแพ้สงคราม และเริ่มเห็นได้ชัดขึ้นในปี พ.ศ. 2487 ความนิยมในตัวจอมพล.ป. ก็สั่นคลอนตามไปด้วย แม้ว่าจอมพล.ป.เองได้พยายามหันไปเตรียมต่อสู้กับญี่ปุ่นแต่ก็ไม่สามารถแข่งกับเสรีไทยได้.....”⁴⁵

จนเมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2488⁴⁶

อัครทูตเยอรมันเลี้ยง พหมาฯ ท่าน วิจิตร วาหการ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2486

และสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลงนั้น จอมพลป. และพวกอีก 3 คน คือ หลวงวิจิตรวาทการ พลตรีประยูร ภมรมนตรี และนายสังข์ พัธโนทัย ก็ได้ถูกจับในฐานะอาชญากรสงครามด้วย

สรุป

เนื่องจากจอมพลป. เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจกำหนดนโยบายของประเทศในขณะที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 การศึกษาปัจจัยในการกำหนดนโยบายในช่วงนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของจอมพลป. ด้วย อย่างไรก็ตามเท่าที่กล่าวมาในเรื่องนี้ไม่มีเจตนาที่จะชี้ลงไปว่า การตัดสินใจของจอมพลป. ในครั้งนั้นจะผิดหรือถูกประการใด เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึงข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายในขณะนั้นเท่านั้น

จากการศึกษาที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น จะเห็นได้ว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาเชิง 2 ประการ คือ

1. จอมพลป. คิดว่าญี่ปุ่นต้องเป็นฝ่ายแพ้ในสงครามครั้งนี้อย่างแน่นอน (ตามคำกล่าวของจอมพลป. เองดังที่กล่าวมาแล้ว) และได้ดำเนินการเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นทันทีอย่างลับ ๆ แม้ว่าจะนำประเทศเข้า

ผูกพันกับญี่ปุ่นถึงขนาดประกาศสงครามกับประเทศศัตรูของญี่ปุ่นก็ตาม สำหรับประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่ายังคลุมเครือ และเป็นข้อกล่าวอ้างที่ฟังไม่ขึ้นนัก เมื่อพิจารณาพฤติกรรมบางประการของจอมพลป. ประกอบไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยความจำใจนั้น กลับปรากฏว่ามีการทักทายเป็นศัตรูกับประเทศอังกฤษอย่างเปิดเผยหมายความว่าความเกรงกลัวการเข้าครอบงำของญี่ปุ่นทำให้ญี่ปุ่นสามารถเข้ามามีอิทธิพลในทุก ๆ ด้าน แม้กระทั่งด้านความรู้สึกนึกคิดกระนั้นหรือ

2. จอมพลป. คิดว่าญี่ปุ่นต้องเป็นฝ่ายชนะอย่างแน่นอน จึงได้นำประเทศเข้าผูกพันกับญี่ปุ่น หากเมื่อต่อมาสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ญี่ปุ่นเริ่มเพลี่ยงพล้ำในสงคราม จอมพลป. จึงเริ่มกำหนดแผนการต่อต้านอย่างลับ ๆ ขึ้น

อย่างไรก็ตามการนำประเทศเข้าผูกพันกับชาติมหาอำนาจไม่ว่าชาติหนึ่งชาติใด ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา ในกรณีนี้หากจอมพลป. ไม่นำประเทศเข้าร่วมกับญี่ปุ่นก็คงไม่แคล้วที่จะต้องเข้าผูกพันกับมหาอำนาจชาติใดชาติหนึ่ง แต่ในขณะนั้นการที่ญี่ปุ่นได้พิชิตตัวเองว่าจะเป็นผู้ชนะต่อไป จึงน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญต่อการตัดสินใจดำเนินนโยบายเช่นนั้นนั่นเอง

เชิงอรรถ

1. ปอ ธัชชัย "การวิเคราะห์กระบวนการกำหนดนโยบายของไทยในภาวะสงครามระหว่างปี 2481-2485" (วิทยานิพนธ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2516), หน้า 85
  2. กิ่งพันธุ์ นาคะตะ "การเมืองไทยระหว่างปี พ.ศ. 2482-2490" **วารสารธรรมศาสตร์** ปีที่ 7 เล่มที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน, 2520), หน้า 36
  3. แถมสุข นุ่นนนท์ "เมืองไทยยุคเชอผู้่น่า" **วารสารธรรมศาสตร์** ปีที่ 6 เล่มที่ 1 (มิถุนายน-กันยายน, 2519), หน้า 120
  4. ลัทธิชาตินิยมนี้ในเมืองไทยเริ่มโดย ร. 6 ซึ่งสร้างลัทธิชาตินิยมขึ้นเพื่อต่อต้านอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนในประเทศไทย และจอมพล ป. เป็นผู้เน้นการนำลัทธิชาตินิยม หรือ ลัทธิเชอผู้่น่า มาใช้เพื่อครอบงำ หรือ แทรกแซงการดำรงชีวิตและความคิดของบุคคลในทุก ๆ ด้านโดยไม่มีขอบเขต
  5. รัฐนิยม 12 ฉบับ คือ
    - ฉบับที่ 1 เรื่องการใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ
    - ฉบับที่ 2 เรื่องการป้องกันภัยที่บังเกิดแก่ชาติ
    - ฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย
    - ฉบับที่ 4 เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญ
    - ฉบับที่ 5 เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย
    - ฉบับที่ 6 เรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ
    - ฉบับที่ 7 เรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ
    - ฉบับที่ 8 เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี
    - ฉบับที่ 9 เรื่องภาษาและหนังสือไทย กับหน้าที่พลเมืองดี
    - ฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย
    - ฉบับที่ 11 เรื่องกิจประจำวันของคนไทย
    - ฉบับที่ 12 เรื่องช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา และคนทุพพลภาพ
- อ้างอิง แถมสุข นุ่นนนท์ "เมืองไทยยุคเชอผู้่น่า", อ้างแล้ว, หน้า 127
6. ไทยใหม่ คำให้การของนายทวี บุญเกตุ ในอดีตอาชญากรสงคราม 22 กุมภาพันธ์ 2489 อ้างใน เพิ่งอ้าง, หน้า 120
  7. ปลาทอง **พรรคการเมืองไทย** (พระนคร : อักษรสัมพันธ์, 2508), หน้า 51
  8. สุจิต บุญบงการ "อำนาจทางการเมืองของผู้่น่าทหารไทย ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจอมพลป. พิบูลสงคราม กับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" ใน สมบัติ จันทร์วงศ์ และ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (บรรณาธิการ) **รักเมืองไทย** เล่ม 1 (โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519), หน้า 114
  9. ไทยน้อย 12 **นายกรัฐมนตรีไทย** (กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา, 2517), หน้า 61
  10. สุจิต บุญบงการ อ้างแล้ว, หน้า 114
  11. เข็มจันทร์ อำแหง "การเมืองและการปกครองของไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2" ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ สุวดี เจริญพงศ์ (บรรณาธิการ) **การเมืองและการปกครองไทยสมัยใหม่** (สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2522), หน้า 571-574
  12. แถมสุข นุ่นนนท์ "จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการสร้างชาติไทย พ.ศ. 2481-2487" **วารสารประวัติศาสตร์** ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม, 2521), หน้า 18
  13. รายชื่อบุคคลเหล่านี้ใน **วิเทศกรรมย์** **ความเป็นมาแห่งประชาธิปไตยของไทย** (พระนคร : ผ่านฟ้าพิทยา, 2511), หน้า 658-661
  14. แถมสุข นุ่นนนท์ "จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการสร้างชาติไทย พ.ศ. 2481-2487", อ้างแล้ว หน้า 28
  15. พรเพ็ญ อันตระกูล "ไทย-ญี่ปุ่น-สงครามโลกครั้งที่ 2" **วารสารธรรมศาสตร์** ปีที่ 9 เล่มที่ 2 (ตุลาคม-ธันวาคม, 2522), หน้า 25
  16. Walter Vella อ้างใน Charnvit Kasetsiri. "The First Phibun Government and Its Involvement in World War II" **The Journal of the Siam Society**. Volume 62, Part 2, (July, 1974), P. 56

17. อังโน ปอ ธัชชัย. **อ้างแล้ว**, หน้า 65
18. พรเพ็ญ อินทรกุล. **อ้างแล้ว**, หน้า 30
19. ปอ ธัชชัย. **อ้างแล้ว**, หน้า 66
20. โทษน้อย. **อ้างแล้ว**, หน้า 61
21. พรเพ็ญ อินทรกุล. **อ้างแล้ว**, หน้า 36
22. ปอ ธัชชัย. **อ้างแล้ว**, หน้า 56
23. Charnvit Kasetsiri **อ้างแล้ว**, หน้า 56
24. คำพูดของ "สามัคคีไทย" (จอมพล ป.)
25. ดิเรก ชัยนาม. **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**. เล่ม 1 (พระนคร : แพร่พิทยา, 2509), หน้า 197
26. แฉมสุข นุ่นนนท์. **เมืองไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2** (กรุงเทพมหานคร : ดวงกลม, 2521), หน้า 17-18
27. **เฟิ่งอ้าง**, หน้า 18
28. อังโน ปอ ธัชชัย. **อ้างแล้ว**, หน้า 79
29. อังโนแฉมสุข นุ่นนนท์. **เมืองไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**, **อ้างแล้ว**, หน้า 13
30. Charnvit Kasetsiri **อ้างแล้ว**, หน้า 54
31. คำให้การของ พล.ต.อ.อคุณ อุดลเดชจรัส (หลวงอคุณเดชจรัส) ต่อคณะกรรมการสอบสวนคดีอาชญากรรมสงคราม เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2488 อังโน สุพจน์ ดำนตรีกุล พลตำรวจเอกอคุณ อุดลเดชจรัส **พูดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม** (กรุงเทพฯ : ศิริพรการพิมพ์, 2522), หน้า 98-99
32. แฉมสุข นุ่นนนท์. **เมืองไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**, **อ้างแล้ว**, หน้า 84
33. อนันต์ พิบูลสงคราม. **จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 2** (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์, 2518), หน้า 277-278
34. **เฟิ่งอ้าง**, หน้า 278-279
35. **เฟิ่งอ้าง**, หน้า 279
36. จอมพล ป. พิบูลสงคราม "การร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม" ในสมาคมข้าราชการแห่งประเทศไทย, **เบื้องหน้าประชาธิปไตย**, 2516, หน้า 430
37. บทสนทนนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย แสดงทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2484 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2485
38. บทสนทนาระหว่างนายมั่น และนายคง แสดงทางวิทยุกระจายเสียงวันที่ 31 ธันวาคม 2484 รายละเอียดใน สังข์ พัธโนทัย. **ประมวลเหตุการณ์ในยุคใหม่ของไทย (พระนคร : โรงพิมพ์พานิชกุลผล, 2485)**, หน้า 100 และโปรดอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ในกาญจนา ตั้งชลทิพย์ "งานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์ของ สังข์ พัธโนทัย" **วารสารธรรมศาสตร์** ปีที่ 9 เล่มที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2522), หน้า 126-131
39. อ.พิบูลสงคราม. **จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 3** (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2518), หน้า 678
40. อ.พิบูลสงคราม อังโน แฉมสุข นุ่นนนท์ "อาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2485" **วารสารประวัติศาสตร์** ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม, 2523), หน้า 3
41. เนตร เชมะโยธิน. **งานใต้ดินของพันเอกโยธิน**, (พระนคร : โรงพิมพ์เพื่ออักษร, 2519), หน้า 1
42. วิเทศกรณีย์. **ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2**, (พระนคร : ศิลปบรรณาการ, 2515), หน้า 604
43. **เฟิ่งอ้าง**, หน้า 610
44. **เฟิ่งอ้าง**, หน้า 610
45. สุจิต บุญบงการ. **อ้างแล้ว**, หน้า 122
46. ดิเรก ชัยนาม. **อ้างแล้ว**, หน้า 340